

В процесі дисконтування використовується ставка E , яка визначає ступінь зменшення цінності грошових потоків для лізингової компанії зі зростанням тривалості періоду виникнення грошових потоків.

Висновки з даного дослідження. За результатами виконаного дослідження слід зазначити, що економіко-математична модель управління фінансовою діяльністю лізингової компанії являє собою систему залежностей, яка дозволяє, базуючись на вихідних даних, що характеризують лізингові угоди, розраховувати прогнозний баланс лізингової компанії загалом. З метою виконання варіантних розрахунків необхідно: здійснити за тією чи іншою лізинговою угодою експертну оцінку та вибрати вихідні параметри, які можуть потенційно вплинути на збалансованість бюджету компанії або її ефективність; визначити інтервал можливих варіацій обраного параметру; виконати серію розрахунків, міняючи обраний параметр в межах заданого інтервалу; провести аналіз ступеня впливу варіацій обраного параметру на збалансованість бюджету компанії та її ефективність.

Література

1. Внукова Н. М. Оцінка можливостей розвитку фінансового лізингу в Україні / Н. М. Внукова, О. С. Бадзим, В. А. Череватенко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. - № 9. – С. 49-57.
2. Долінська Є. Б. Моделі оцінки надійності лізингових операцій з використанням ланцюгів Маркова / Є. Б. Долінська // Моделі управління в ринковій економіці. – 2005. - № 8. - С. 69-82.
3. Долінська Є. Б. Оцінка ризику неплатежу в операціях фінансового лізингу з використанням теорії графів / Є. Б. Долінська, Л. Б. Долінський // Фінанси України. – 2007. - № 10. – С. 121-128.
4. Кабатова Е. В. Лизинг: понятие, правовое регулирование, международная унификация / Е. В. Кабатова. – М. : Наука, 1991. – 132 с.
5. Коваленко Н. І. Ситуаційне моделювання лізингових операцій / Н. І. Коваленко // Фінанси України. – 2000. - № 10. – С. 118-120.
6. Максим'юк Н. Основні аспекти модернізації лізингу / Н. Максим'юк // Наукові записки: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільської академії народного господарства. - 2005. – Випуск 14. – С. 16-19.
7. Оноприйчук В. С. Страхование рисков, возникающих в процессе осуществления лизинговой деятельности / Оноприйчук В. С. // Welcome, 1997, 1-2 ноября. – С. 53.
8. Холодний Г. О. Лізинг в інвестиційному механізмі інноваційного розвитку підприємств: [наукове видання] / Г. О. Холодний. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. – 196 с.

Бруханський Р.Ф.,
к.е.н., доцент кафедри аграрного бізнесу і менеджменту
Тернопільський національний економічний університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАРАХУВАННЯ І ВИПЛАТИ ДИВІДЕНДІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Процес організаційно-правової реструктуризації сільськогосподарських підприємств України у господарські структури ринкового типу господарювання зумовлює популяризацію й адекватне застосування невласивої для вітчизняного сільського господарства форми отримання доходу у вигляді дивідендів, яка потребує поглибленого розгляду і певної адаптації до особливостей менталітету сільськогосподарських товаровиробників України та специфіки національної аграрної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретична концепція та організаційно-методичні параметри дивідендної політики підприємств досить ґрунтовно досліджені вітчизняними науковцями. Фундаментальні праці Моссаковського В.Б., Саблука П.Т., Стельмашука А.М., Гайдуцького П.І., Ігнатенко М.С., Михайлова М.Г. та ряду інших науковців повною мірою характеризують концепцію і методологічні основи процесу нарахування й виплати дивідендів у вітчизняних і зарубіжних підприємствах.

Однак, сучасна модель функціонування сільськогосподарського сектора економіки України повною мірою не відповідає світовим стандартам ринкової економіки. Відповідно загальна система

нарахування і виплати дивідендів у класичному вигляді є непридатною для використання в умовах вітчизняного сільськогосподарського виробництва. Дивідендну політику підприємств аграрного сектора економіки України необхідно певним чином адаптувати до особливостей вітчизняних земельно-майнових відносин і застосовувати з врахуванням специфіки конкретних агроформувань.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження дискусійних аспектів дивідендної політики сучасних сільськогосподарських підприємств України з врахуванням специфіки поєднання земельно-майнових і трудових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно п.4 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» дивіденди – це частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [4]. Згідно п. 1.9 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» дивіденд – це платіж, який здійснюється юридичною особою-емітентом корпоративних прав чи інвестиційних сертифікатів на користь власника таких корпоративних прав (інвестиційних сертифікатів) у зв'язку з розподілом частини прибутку такого емітента, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [1]. Облікове відображення дивідендів регламентують додатково Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати» [7], 4 «Звіт про рух грошових коштів» [6], 5 «Звіт про власний капітал» [5]. Правовий режим дивідендів регламентує Закон України «Про господарські товариства» [2], який визначає, зокрема, право акціонера на дивіденди (стаття 10) і передає порядок розподілу прибутку (визначення дивідендів) до компетенції загальних зборів товариства (стаття 41).

З фінансово-економічної точки зору дивіденди є формою індивідуального привласнення прибутку (визначеної його частини), яка характеризується двостороннім взаємозв'язком відносин власності і розподілу, тобто регламентація процесу нарахування й виплати дивідендів створює економічний важіль паралельного впливу і на відносини власності, і на відносини розподілу. Специфіка даного впливу характеризується двома основними аспектами: частковий вплив дивідендної політики на відносини власності розглядається як результат участі у цих відносинах; на відносини розподілу – як спосіб привласнення певної частини прибутку. Регулювання процесу нарахування й виплати дивідендів відбувається шляхом застосування певних норм економічного, правового, соціального й адміністративного характеру. Комплекс вказаних заходів визначає економічний зміст категорії «дивідендна політика».

Вивчення вітчизняної та світової практики нарахування й виплати дивідендів доводить наявність принципово відмінних підходів і видів дивідендної політики залежно від критеріїв, які застосовуються в процесі нарахування дивідендів [3]: 1) стабільної питомої ваги дивідендів у прибутку (обсяг виплат перебуває у прямій залежності від розміру прибутку; виникає суттєве обмеження інвестиційних можливостей підприємства); 2) фіксованих дивідендних виплат (дивіденди виплачуються у попередньо визначеному стабільному розмірі; акціонер практично не зацікавлений у збільшенні обсягу прибутку); 3) постійного росту дивідендів (дивіденди в більшості випадків штучно занижені; орієнтація на перспективу); 4) стабільності виплат (з метою підтримання сприятливого інвестиційного іміджу підприємство стабільно сплачує дивіденди за будь-яких результатів діяльності); 5) залишкова політика (дивіденди виплачують після задоволення всіх потреб підприємства щодо розподілу прибутку; існує фактор ризику недоодержання доходів); 6) повної капіталізації прибутку (реінвестування отриманих доходів; повна невиплата дивідендів або альтернативний шлях отримання доходу у вигляді цінних паперів – акцій (збільшення обсягу персонального статутного внеску)).

Якщо законодавством країни (США, Швейцарія) передбачено нижчий рівень оподаткування нерозподіленого прибутку порівняно з розподіленим, то підприємство отримує податкові переваги при використанні як джерела фінансування реінвестованого прибутку. Якщо ж рівень оподаткування дивідендів є нижчим, ніж рівень нерозподіленого прибутку (Німеччина), то вигіднішою буде виплата дивідендів. Ця обставина лежить в основі ще однієї теорії у галузі дивідендної політики – концепції податкових переваг [8].

Теоретично кожен із наведених видів дивідендної політики може використовуватись підприємством протягом певного періоду діяльності заради досягнення певної мети. Вибір і практична реалізація конкретного виду дивідендної політики підприємства зумовлена рядом факторів економічного, правового, соціального й адміністративного впливу. Таким чином, періодичне застосування конкретного варіанту дивідендної політики вимагає виваженого економічно обґрунтованого підходу з врахуванням особливостей економіки, специфіки конкретного підприємства та стратегічних завдань діяльності.

Сільськогосподарські підприємства, результати виробничої діяльності яких у значній мірі залежать від дії природно-кліматичних факторів, змушені встановлювати незначний і часто нестабільний розмір дивідендів. Низька інвестиційна привабливість вітчизняних сільськогосподарських підприємств зумовлена й низькою рентабельністю діяльності. До того ж кризова економічна ситуація у вітчизняному сільськогосподарському виробництві вимагає залучення значної частини прибутку на оновлення матеріально-технічної бази підприємств, покриття нестачі оборотних коштів, створення

нових виробничих потужностей тощо. Таким чином, в сучасних умовах господарювання більшість сільськогосподарських підприємств змушена застосовувати дивідендну політику залишкового принципу, тобто визначення фактичного обсягу і розподіл дивідендів відбувається лише після вирішення всіх виробничих, адміністративних та інвестиційних завдань. Однак, з психологічної точки зору найбільш прийнятним варіантом дивідендної політики підприємства є встановлення стабільної або фіксованої частки дивідендів у прибутку, що підвищує рівень довіри акціонерів (пайовиків) до підприємства, спрощує контроль за нарахуванням дивідендів тощо.

Основним регулятором дивідендної політики підприємства є рішення Загальних зборів співвласників, яке повинно враховувати, з однієї сторони, інтереси засновників (учасників) в отриманні максимуму прибутку, а з іншої – стратегічну позицію підприємства як суб'єкта підприємницької діяльності. Вивчення світового досвіду формування й розвитку дивідендної політики підприємств вказує на існування третього, не менш важливого, фактора впливу на зміст дивідендної політики – врахування економічних інтересів підприємства як суб'єкта фондового ринку (емітента цінних паперів). На жаль, в сучасному сільськогосподарському виробництві України даний аспект майже не враховується, оскільки фондовий ринок розвинутий слабо, а механізм прямого інвестування у діяльність сільськогосподарських підприємств не діє.

Таким чином, дивідендна політика вітчизняних сільськогосподарських підприємств повинна формуватись в розрізі наступних аспектів: 1) забезпечення економічних інтересів співвласників в отриманні максимального прибутку; 2) систематичне часткове реінвестування прибутку з метою розширеного відтворення; 3) підвищення інвестиційної привабливості підприємства; 4) створення стабільного перспективного іміджу підприємства.

Згідно чинного законодавства України реструктуризоване сільськогосподарське підприємство володіє правом самостійного вибору моделі дивідендної політики. Однак, специфіка сільськогосподарського виробництва створює об'єктивні умови для внесення певних коректив у методику нарахування й виплати дивідендів. Передусім, слід врахувати, що процес реструктуризації сільськогосподарських підприємств призвів до розмежування колективної власності в частині майнових об'єктів і земельних ресурсів. Причому мова йде не про фактично визначений індивідуальний майновий об'єкт, а лише про право на його отримання, тобто персональний майновий пай розглядається лише як певна умовна частина колективного майна в грошовому еквіваленті. Аналогічна ситуація спостерігається і у випадку паювання земельної власності сільськогосподарських підприємств: земельні ділянки конкретних власників не завжди визначені в натурі. Таким чином, реорганізоване підприємство в більшості випадків використовує лише право на володіння майном і землею, виробничі ресурси залишаються колективною власністю, оскільки обсяг в натурі індивідуальних паїв досі не визначено. Специфіка сільськогосподарського виробництва створює ще один дискусійний момент в організації процесу нарахування й виплати дивідендів – що є базою розподілу? Теоретично стартова диференціація внесків співвласників у статутний капітал підприємства базується на вартості майнових паїв. Відповідно в окремих господарствах застосовується методика нарахування дивідендів пропорційно обсягу майна конкретних співвласників, розмір земельного паю при цьому не враховується, оскільки є рівновеликим для всіх пайовиків. На нашу думку, такий підхід є неправильним. Обсяг земельної власності конкретного пайовика в процесі господарської діяльності підприємства може зазнавати суттєвих змін шляхом операцій спадкування, дарування, купівлі-продажу тощо, відповідно повинен змінюватись і розмір дивідендних виплат. До того ж земля є основною складовою частиною сільськогосподарського капіталу. Таким чином, в процесі нарахування дивідендів базою розподілу доцільно вважати весь обсяг персонального капіталу співвласника як в майновій, так і у земельній формі. Сума майнового паю відображена в грошовому виразі в системі бухгалтерського обліку підприємства, обсяг земельного паю фіксується в умовних гектарах, оскільки земля досі не поставлена на баланс господарств. Таким чином, при нарахуванні дивідендів практично існує дві бази розподілу: 1 грн. майнового паю і 1 ум.га земельного паю. Така ситуація значно ускладнює розрахунок дивідендів, оскільки залишається невирішеним питання за допомогою яких критеріїв можна розподілити загальний обсяг дивідендного фонду окремо на майновий і земельний. Вважаємо, що найбільш виправданим і економічно доцільним варіантом розподілу дивідендного фонду сільськогосподарських підприємств є врахування сумарної вартості майнового і земельного паїв, тобто капітал конкретного учасника буде складатись із суми вартостей майна і землі з врахуванням поточних динамічних і структурних змін в процесі господарської діяльності підприємства.

Існує ще один підхід до розподілу дивідендів, який ґрунтується на додатковому врахуванні поточної трудової участі співвласників. Такий варіант розподілу дивідендів теоретично можна вважати більш справедливим, оскільки він враховує не лише обсяг власності (пасивну категорію), але й особисту участь співвласника (при умові поєднання прав власності і трудової участі). Однак, в сучасних умовах господарювання такий підхід до визначення рівня дивідендів є не зовсім грамотним, оскільки одним із центральних питань ринкової економіки є чітке розмежування прав володіння,

користування й трудової участі, тобто власник отримує дивіденди, орендодавець – орендну плату, найманий працівник – заробітну плату. Таким чином, дивіденди отримує лише власник залежно від обсягу своєї власності у статутному капіталі підприємства, а додаткові надходження за рахунок трудової поточної участі у виробничій діяльності підприємства – у формі заробітної плати.

Окремі літературні джерела пропонують встановлювати дивідендні ставки залежно від категорії власників та якісних показників трудової участі, зокрема для розподілу між пенсіонерами застосовувати 25-30 % дивідендного фонду. Ми категорично не погоджуємось з таким підходом до визначення і розподілу дивідендів. Єдиним економічно грамотним варіантом обчислення обсягу дивідендних виплат є застосування як бази розподілу – обсягу власності конкретного учасника, не залежно працює він чи ні. Винагородою за трудову участь у виробничій діяльності підприємства є спеціальна економічна категорія “заробітна плата”.

Вище наведені варіанти розподілу дивідендів передбачають наявність певних відмінностей у підходах і критеріях розподілу дивідендних виплат, тому для кожної категорії учасників підприємства найбільш вигідним є лише один із наведених варіантів (табл.1).

Таблиця 1

Прийнятність варіантів розподілу дивідендів для різних категорій учасників сільськогосподарського підприємства

Умовні категорії учасників	Економічна активність	Вигідність критеріїв розподілу		Доцільність застосування варіантів розподілу		
		Обсяг власності	Трудова участь	Пропорційно обсягу власності	З врахуванням категорії учасника	З врахуванням трудової участі
Пенсіонери	–	+	–	+	–	–
Молоді працівники	+	–	+	–	–	+
Управлінський персонал	+	+	+	–	+	–

Зокрема, для пенсіонерів, які володіють відносно великим обсягом власності сільськогосподарського підприємства, але не приймають трудової участі у його діяльності, максимально прийнятним є варіант розподілу дивідендів пропорційно обсягу індивідуальної власності. Для молодих учасників, персональна частка власності яких порівняно невелика, даний варіант розподілу дивідендів є не вигідним. Для них більш доцільним є застосування методу розподілу дивідендних виплат з врахуванням трудової участі власників. Альтернативним варіантом є метод розподілу дивідендів з врахуванням категорій учасників, який поєднує два аспекти розподілу: обсяг персональної власності конкретного учасника і умовну диференціацію учасників підприємства на економічно активних і економічно пасивних.

Висновки з даного дослідження. Всі розглянуті варіанти розподілу дивідендів, безумовно, мають право на існування, однак, на нашу думку, найбільш справедливим й економічно виправданим слід вважати варіант розподілу дивідендів пропорційно статутних внесків засновників (учасників). Ми вважаємо, що основним принципом діяльності підприємства ринкового типу є чітке розмежування відносин власності, користування і трудової участі, відповідно обсяг дивідендів повинен визначатись виключно на основі персональної частки конкретного співвласника у статутному капіталі підприємства; економічно активним категоріям учасників додаткову винагороду доцільно формувати у вигляді заробітної плати тощо. Вважаємо, що в процесі нарахування дивідендів у сільськогосподарських підприємствах України найбільш виправданою і економічно доцільною базою розподілу дивідендного фонду доцільно вважати весь обсяг персонального капіталу співвласника як в майновій, так і у земельній формі.

Література

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» № 334/94-ВР від 28.12.1994 р. (зі змінами і доповненнями).
2. Закон України «Про господарські товариства» № 1576-XII від 19.09.1991 р. (зі змінами і доповненнями).
3. Лупенко Ю. Акціонерні товариства в АПК / Лупенко Ю. – К. : ІАЕ, 1997. – 185 с.
4. П(С)БО 15 «Дохід», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 (зі змінами і доповненнями).

5. П(С)БО 5 «Звіт про власний капітал», затверджений наказом МФУ від 31 березня 1999 р. № 87 (зі змінами і доповненнями).
6. П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджений наказом МФУ від 31 березня 1999 р. № 87 (зі змінами і доповненнями).
7. П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», затверджений наказом МФУ від 31 березня 1999 р. № 87 (зі змінами і доповненнями).
8. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : Навч. посібник / Терещенко О. О. – К. : КНЕУ, 2003. – 554с.

Ярошенко А. С.,
асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Державний вищий навчальний заклад «Українська академія
канівської справи Національного банку України»

ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО РИНКУ

Постановка проблеми. Стан сучасного ринку банківських послуг характеризується постійними змінами у зовнішньому середовищі, зростанням кількості комерційних банків, зміною попиту, підвищення рівня ризикованості та невизначеності. На початок 2010 р. кількість банків, зареєстрованих в Україні, досягала 197, що є досить високим показником. Очевидно, що в таких умовах рівень конкуренції активно підвищується, а, отже, банки концентрують свою увагу на доскональній розробці ефективної конкурентної політики. Крім того, інтернаціоналізація банківської сфери протягом останнього десятиліття зумовила посилення стратегічного напрямку діяльності суб'єктів фінансового ринку. Актуальним питанням стали вибір та формування стратегії конкурентної поведінки, що забезпечували б довготривалу перемогу не тільки серед національних, але й міжнародних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі виявлено вагомий науковий внесок щодо розробки теоретико-методичних засад формування та реалізації конкурентної стратегії суб'єктів господарювання, що засвідчують праці видатних вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Л.Антонюк, А.Архипова, А.Бранденбургер, С.Брю, І.Должанський, П.Єщенко, М.Книш, А.Нестеренко, О.Нужна, С.Козьменко, Ф.Котлер, Дж.Мур, Н.Перцовський, М.Портер, Ф.Хайек, П.Хейне, Р. Фатхутдінов, З.Шершньова, Т.Юр'єва та ін. У численних наукових працях розглянуто власні підходи авторів стосовно класифікації конкурентних стратегій, вибору тієї чи іншої моделі поведінки суб'єкту господарювання в різних конкурентних умовах. Проте недостатня увага була приділена висвітленню комплексного бачення наявних теоретико-методичних підходів до формування стратегії суб'єктів господарювання, зокрема комерційних банків, їх сильних та слабких сторін, що й потребує більш глибокого вивчення.

Постановка завдання. Мета роботи – розкрити теоретико-методичні аспекти вибору конкурентної стратегії комерційного банку, а також здійснити аналіз наявних підходів до її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загострення конкуренції в банківській системі стимулює банки впроваджувати нові методи менеджменту. Розробка конкурентної стратегії є одним з найважливіших аспектів діяльності банку. Перш за все, банківська установа визначає пріоритетні стратегічні сфери діяльності, які класифікуються за наступними показниками:

- рентабельність продуктів банку, їх динаміка;
- попит на банківські послуги та темпи росту їх продажу;
- можливість виникнення надзвичайних ситуацій в регіоні або країні;
- особливості конкуренції з іншими банками [1].

У сучасній науковій літературі визначають чотири рівні банківських конкурентних стратегій, які представлені на рис. 1.

Банк має широкі можливості вибору моделей поведінки та конкурентних стратегій. Важливим завданням постає правильний вибір стратегії поведінки в конкурентному середовищі та, відповідно, місця банку на ринку.